

द्राक्ष सल्ला

थंडी, तापमानातील फरकामुळे उद्भवणाऱ्या समस्या

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर

पिक बेरीची समस्या

सध्याच्या परिस्थितीमध्ये द्राक्ष बागेतील वातावरणाचा विचार करता प्रत्येक ठिकाणी तापमानात चढउतार होत असताना दिसून येते. या वेळी दिवसाचे तापमान जास्त वाढत असून, रात्रीच्या तापमानात नितळ्याच प्रमाणात घट होताना दिसून येते. वेळेवर छाटणी झालेल्या काही बागा किंवा त्यापूर्वी छाटलेल्या काही बागांमध्ये सध्या एकाच बाजूने पानांनी उतरण्याची अवस्था असेल किंवा पानांनी उतरण्यास दोन आठवड्यांचा कालावधी असेल, अशा वातावरणांमध्ये मण्यात असलेला हिरव्या रंगाचा द्रव गुलाबी रंगत रूपांतरित होतो. त्याला 'पिक बेरी' असे म्हटले जाते. नाशिकमध्येही काही तालुक्यांमध्ये या वेळी रात्रीच्या तापमानात बरीच घट झाली आहे. किमान तापमान ७ ते ८ अंशांपर्यंत खाली गेले, तर दिवसाचे कमाल तापमान ३५ अंशांपर्यंत झालेले आहे. यामुळे द्राव घड्याच्या शरीरशास्त्रीय हालचालींमध्ये अचानक बदल होऊन हिरव्या रंग्याचे गुलाबी रंगत रूपांतर होते. अशा प्रकारची द्राक्षे निर्यात करता येत नाहीत. सामान्य हिरव्या द्राक्षेपेक्षा या घड्यामध्ये गोडी जास्त आढळून येते. यावर सध्याही फुडल्याही उपाययोजना दिसून येत नाहीत. मात्र द्राक्षघड पेरणे झालेणे हाच एक पर्याय बागापतदारांमध्ये असतो.

पिक बेरीची समस्या.

करून घ्यावी. एकदा पेर झाल्यानंतर फळकाढणीच्या पाच ते सहा दिवस आधीच काढला जातो. तोपर्यंत पेर तसाच राहत असल्यामुळे जर घडावर रोग किंवा किडीचा प्रदुर्भाव असल्यास शेवटच्या अवस्थेत फळकाढणी करणेही हिरवा राहिल्या तरी त्याचरील रोग किंवा किडीमुळे तो खाण्यालायक राहणार नाही. या वेळी बागेत कोणत्याही प्रकारच्या कीडनाशकांची (कीटकनाशक व दुरांशनाशक) फवारणी करण्याची शिफारस शक्यतो नसते. या काळात जैविक नियंत्रणाचा पर्याय उपलब्ध दिसतो. ट्रायकोडर्मा, स्फुरोमोनस बॅसिलस, व्हाईटिलिअस टेर्सेनी इ.ची फवारणी पूर्ण घड भिजेल, अशा प्रकारे करावी. त्यानंतरच पेरणे घड झाले घ्यावा.

बऱ्याच वेळा बागापतदार द्राक्षघड पेरणे

पांढऱ्या मुळांची वाढ करण्याकडे लक्ष द्यावे

थंडी जास्त वाढत असलेल्या बागेत फळछाटणीनंतर ५० ते ६० दिवसांच्या कालावधीत असलेल्या बागेत मण्याचा आकार अपेक्षेप्रमाणे वाढत नाही. बागेतील किमान तापमान १५ अंश सेल्सिअसपेक्षा खाली आल्यास केरीमध्ये अचानक शरीरशास्त्रीय हालचाली कमी होतात. त्यामुळे पेशींचा वाढ थांबते किंवा सावकाश होते. थंडी जास्त दिवस टिकून राहिल्यास मण्याच्या विकासाचा महत्त्वाचा टप्पा निघून गेलेला असतो. त्यामुळे पुढील काळात मण्याचा आकार कमी मिळतो. बागापतदारांजवळ या पूर्वीचा अनुभव असल्यामुळे तापमान कमी होताच बागेत संजीवकांची व तसेच टॉनिकसची एकामागे एक फवारण्या करून आकार वाढवण्यासाठी प्रयत्न केले जातात. यामुळे मण्याची साल आवरणकलेपेक्षा जाड होते. मण्यात साखर उतरण्यास उशीर होतो. संजीवकांचा अतिरेक झाल्यास सुगर ऑसिड यांचे संतुलन बिघडते व फळकाढणीस उशीर होतो. यामुळे वेळीला ताण बसून पुढील काळात उत्पादनावर त्याचे विपरीत परिणाम होताना. आपण पेत असलेल्या बरीशमाला व द्राक्षांला चांगला दर मिळवा, यासाठी काटेकोर नियोजन महत्त्वाचे असते. वरील परिस्थिती टाळण्यासाठी तापमान कमी झालेल्या अवस्थेत बागेत एकाच दिवसकडे जास्त प्रमाणात पानांनी द्यावे किंवा पानांनी अधिक उपलब्ध असल्यास मोकळे पानांनी द्यावे. यामुळे बागेतील तापमान वाढण्यास मदत होईल. घडाच्या विकासात पांढऱ्या मुळांचे विशेष महत्त्व आहे. ही मुळे सतत कार्यरत राहण्यासाठी बोद ७ ते ८ मि.मी. मणी आकाराच्या अवस्थेत बोद थोडेसा मोकळे करून घेता येतात. किंवा बोदाच्या बाजूने हलकीशी चाहीमुळा घेता येईल. म्हणजेच पांढरी मुळे शेवटपर्यंत कार्यरत राहण्यास मदत होईल. खत नियोजनामध्ये पातासयुक्त खतांचा वापर टाळून नत्र व स्फुरदयुक्त खतांचा वापर करावा.

झाल्यापूर्वी बागेत मोकळे पानांनी देतात. यामुळे किमान तापमानात काहीशी वाढ होऊन धुरीसारख्या रोगाचा प्रदुर्भाव वाढण्यास मदत होते. हे टाळण्यासाठी आधी द्राक्ष घड पेरणे झाले घ्यावेत व त्यानंतरच पानांनी द्यावे. गरज असल्यास किंवा जास्त प्रमाणात पानांनी उपलब्ध

असल्यास मोकळे पानांनी देता येईल. मात्र पाण्याचा वापर अशा प्रकारे करावी की केरीची मुळे कार्यरत राहतील. अन्यथा, बऱ्याच वेळा पानांनी दिल्यामुळे मुळे काडी पडू लागतात. पुन्हा त्यावर उपाययोजना करत राहण्या लागतात. त्यातून खर्च वाढतो.

घडाच्या दांड्यावर गाठी येणे

बऱ्याच वेळा द्राक्ष बागापतदार आवरणकलेपेक्षा जास्त संजीवकांचा वापर करताना दिसून येतात. यामुळे घडाचा दांडा व बेट जास्त प्रमाणात जाड झाल्याचे दिसून येते. काही परिस्थितीमध्ये घडाची सिंगप्रमाणे गुंडाळी झाल्याचे दिसून येते. काही बागेमध्ये घड्याच्या

घडाच्या दांड्याला आलेली गाठ.

दांड्यावर गाठी आल्याचे दिसतात. तर काही ठिकाणी काडीच्या डोळ्यावर गाठी आलेल्या दिसून येतात. घडाच्या दांड्यावर आलेली गाठ ही जास्त हानिकारक असते. कारण दांड्यावरील गाठ पोकळ होऊन बजनाने घड तिथेच मोडतो.

गाठीवर चिरा मारून पाहिल्यास पोकळ भागामध्ये पांढरासा द्रव दिसतो. यामध्ये काडीमध्ये घडाच्या होणारा अन्नद्रव्याचा पुरवठा खंडीत होतो. घडामध्ये गोडी येत नाही. तसेच विकासाही थांबते. काही बागेमध्ये काडीवरील गाठीसोबतच ओलांड्यावर किंवा खोड्यावर चिरा पडलेल्या व त्यातून मुळे निघाल्याचेही चित्र दिसून येते. एकामागून एक संजीवके व टॉनिकसचा वापर आपण चांगल्या उद्देशाने करत असलो तरी त्यामध्ये नेमके कोणते घटक आहेत, याचा आपल्याला अंदाज येत नाही. त्यामुळे अशी परिस्थिती ओळखते. एकदा नुकसान झाले की त्यावर उपाययोजना फारच कमी असतात. घडाची सिंग झालेल्या परिस्थितीत लवकरच सुरिया एक ते दोड ग्रॅम प्रति लिटर प्रमाणे फवारणी केल्यास थोडासा फार प्रमाणात घड सरळ होईल. पुढील घडाचे सिंग होण्याचे टाळावे येईल. काही परिस्थितीत कॅल्शियमचा वापर (२ ते ३ ग्रॅम प्रति लिटर) फायद्याचा ठरेल.

काडीवर आलेल्या गाठी.

ओलांड्यावर आलेली मुठी.

जास्त नुकसान झालेल्या बागेत त्याचा अपेक्षेप्रमाणे परिणाम मिळणार नाही. तेव्हा शक्यतो संजीवकांचा अतिरेक टाळणे हाच एक उपाय समजावा. बागापतदारांनी शिफारशीनुसार संजीवकांचा वापर करावा.

- डॉ. आर. जी. सोमकुंवर, ९४२२०३२९८८, (राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, मांजरी, जि. पुणे)

- कीडनाशकांच्या शिकारशी लेबल केलेप्रमाणे किंवा जॉइंट अॅग्रीकॉन्सर्ट आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण हव्या व्हॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीकेळी फसके झिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहणे. ● लेबल केलेम वाचावेत. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पेरण्याआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी वा लग्नघडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजद्रव्ये केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजद्रव्ये करावी.

- मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा. ● पीक फुलताना अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समजस वापर करावा.